

פרשת לך לך תשפ"ה

כתבי תלמידים לא מוגה

שיחת מורינו המשגיח הגה"צ ר' דוד מנחם שניידר שליט"א משגיח ישיבת גרודנא באר יעקב

- וכי חומש בראשית אינו תורה, הרי הוא יסוד האמונה!

הרמב"ן מיישב על פי דרכו, והנראה להוסיף בעיקר דבריו שחומש בראשית הוא יסוד האמונה, מדבריו בהקדמתו לחומש בראשית, "משה רבינו כתב הספר הזה עם התורה כולה מפיו של הקב"ה והקרוב שכתב זה בהר סיני כי שם נאמר לו (שמות כד, יב) "עלה אלי ההרה והיה שם ואתנה לך את לוחות האבן והתורה והמצוה אשר כתבתי להורותם" - הרמב"ן מבאר כל מילה ומילה בפסוק - "כי לוחות האבן" יכול הלוחות, "והמכתב" כלומר עשרת הדברות, "והמצוה" מספר המצוות כולן עשה ולא תעשה, אם כן "התורה" יכול הספורים מתחילת בראשית כי הוא מורה אנשים בדרך בענין האמונה". תורה לשון הוראה (ספר השורשים לרד"ק ערך י.ר.ה), הקב"ה אמר למשה רבינו את ספר בראשית, שהוא ההוראה בענין האמונה. נשתדל לבאר את המובן לנו בזה.

חביבות העקידה

יש להקדים, בפרשיות אלו יש עניינים גבוהים מאד שהזוהר מאריך בהם, גן עדן, אדם הראשון קודם החטא, חטא עץ הדעת. היה גילוי מוחשי של יצר הרע, לא סיפורים בעלמא. חילוקי הדעות העמוקים בין קין להבל, חידוש המצווה דקרבת נח אחר המבול, דור הפלגה. אלו לימודים רבים שאי אפשר להיכנס אליהם בקריאת שנים מקרא ואחד תרגום לבד, אם נתבונן קצת אפשר לקבל דרגה ויראת שמים בהנהגת בורא העולם, שכר ועונש. אפשר לקבל את רוב יסודות התורה.

כך בפרשתנו. המדרש (בראשית רבה לט, ט; נה, ז) מסתפק, "אמר רבי לוי שתי פעמים כתיב "לך לך" - בניסיון ההליכה לארץ ישראל (בראשית יב, א) ובפרשת העקידה (בראשית כב, ב) - "ואין אנו יודעים אי זו חביבה אם השנייה אם הראשונה, ממה דכתיב "אל ארץ המוריה" הוי השנייה חביבה מן הראשונה". מפרשי המדרש מתקשים כיצד פושטים מההגדרה

זמן בניין הת"ח

ברוך המקום, ברוך הוא. ברוך שנתן תורה לעמו ישראל, ברוך הוא. ב"ה זכינו להתחיל את זמן החורף, שהוא חלק הארי של השנה. חלק הארי של השטייגער ובניין תלמיד החכם.

בזמן חורף צריך להשקיע, לדעת לכלכל אותו בצורה נכונה. שלמה המלך (קהלת ז, ח) אומר, "טוב אחרית דבר מראשיתו", אחרית הדבר יסודה בראשית הדבר, הראשית קובעת כיצד ייראה האחרית. אם נעמיד את ראשית הזמן ברצון אמיתי, בדרך נכונה ואמיתית, זה יקבע הרבה מאד. נשתדל לבאר קצת מה שנוגע עתה.

בפרשיות אלו עוסקים במעשי האבות, נשתדל לבאר באופן שיביא לנו תועלת וחיזוק בעז"ה. הגמרא בעבודה זרה (דף ט.) מביאה, "תנא דבי אליהו, ששת אלפים שנה הוי העולם, שני אלפים תוהו, שני אלפים תורה, שני אלפים ימות המשיח". אליהו הנביא קובע חידוש גדול, אלפיים השנים שהיו בתחילת הבריאה, חשובים לתוהו, אף שהיה בהם אדם הראשון שאף אחר החטא היה אדם גדול מאד, חיו בהם נח ושם ועבר שלימדו תורה בבית המדרש, יעקב אבינו למד בבית המדרש של עבר, לא מבואר מי עוד למד שם. אך לעומת ימי אברהם אבינו שלימד תורה, "את הנפש אשר עשו בחרן" (בראשית יב, ה), שזהו עיקר מטרת הבריאה, אלפיים שנים אלו חשובים תוהו.

שורש האמונה

פרשיות אלו יסודיות ביותר. על קושיית רש"י הידועה בתחילת חומש בראשית (בראשית א, א), "אמר רבי יצחק לא היה צריך להתחיל את התורה אלא מ"החודש הזה לכם" (שמות יב, ב), שהיא מצוה ראשונה שנצטוו בה ישראל, ומה טעם פתח בבראשית". מקשה הרמב"ן, "ויש לשאול בה, כי צורך גדול הוא להתחיל התורה בבראשית ברא אלוקים, כי הוא שורש האמונה, ושאינו מאמין בזה וחושב שהעולם קדמון, הוא כופר בעיקר ואין לו תורה כלל"

"ארץ המוריה" שזהו ניסיון חביב יותר, ומפרשים שכיון שהקב"ה גילה בעקידה את הגדרת ארץ ישראל כ"ארץ המוריה", הרי חביבותה. אולם בעיקר ספק המדרש יש להקשות, הלא ודאי שעקידת יצחק במסירות נפש חביבה יותר, מהו ההווה אמינא שהציאה מארץ אבותיו חביבה יותר?

שכר ההתאמצות

יש להקדים. לשם ויפת כאב כבוד אביהם, נח איש תמים שהיה מוטל בביזיון, ולכך "ויקח שם ויפת את השמלה וישימו על שכם שניהם וילכו אחרנית ויכסו את ערות אביהם ופניהם אחרנית וערות אביהם לא ראו" (בראשית ט, כג). כאשר נח התפקח מיינו, בירך את שניהם. מביא רש"י, "ויקח שם ויפת", אין כתיב כאן ויקחו אלא ויקח, לימד על שם שנתאמץ במצוה יותר מיפת, לכך זכו בניו לטלית של ציצית, ויפת זכה לקבורה לבניו". שם התאמץ יותר במצווה, ולכך זכה לשכר גדול יותר. הדברים מוקשים, אכן שם התאמץ יותר, אולם מדוע כתוב "ויקח", הרי לא עשה את המצווה לבדו?

הפשט הוא, אכן בעצם המעשה לכבוד האב יפת היה שותף, אך במאמץ יפת לא השתתף, זהו מעשה של שם לבדו. לכך זכה שם למצווה לכל עם ישראל לכל הדורות, מצוות ציצית השקולה כנגד תרי"ג מצוות, זהו שכרה של מצווה עם מאמץ, יש לזה חשיבות אחרת. יפת לעומתו זכה לקבורה בימי גוג, החפץ חיים מבאר, כיון שכיסה את גופו של נח, זכה לקבורה שהוא כבוד הגוף.

מוטבע מאברהם אבינו

התורה מלמדת מהו מעשה הנעשה במאמץ, בזה יש ליישב במקצת את ספק המדרש, ואין אנו יודעים אי זו חביבה אם השנייה אם הראשונה". דהנה רבי חיים מוולאז'ין ברוח חיים מקשה על לשון המשנה (אבות ה, ב-ג), "עשרה דורות מנח עד אברהם... עשרה נסיונות נתנסה אברהם אבינו עליו השלום ועמד בכלם", "כאן אמר אברהם אבינו ולעיל אמר מנח ועד אברהם, ולא אמר אבינו"?

"ירצה בזה על פי מה שכתוב (משלי כ, ז) "מתהלך בתומו צדיק לבניו אשרי בניו אחריו", כי כמה מדות שהצדיק טרח ויגע להשיגם לבניו אחריו הם כטבע מוטבע, ובקצת יגיעות יגיעו לזה. כמו שנראה בחוש שרבים מעמי הארץ מהיהודים מוסרים את עצמם על קידוש השם. והוא מוטבע בנו מאבינו אברהם שמסר נפשו לאור כשדים על אמונתו" - אברהם אבינו נותן לבניו, אנשים פשוטים ואף מהדור האחרון, למסור נפשם על קידוש ה' - "וכן כל עשרה נסיונות היו להישיר הדרך לפנינו. וכן התעוררות לאדם פתאום

לילך לארץ הקודש" - כיצד קרה שהתעוררו דווקא עכשיו? - "הוא מניסיון "לך לך" - בטבע היהודי נמצאים הכוחות לבצע דברים קשים, ולעיתים אינו מודע לכוחות אלו. במשך הדורות היו מצבים קשים רבים, מצבים של מסירות נפש, ויהודים עמדו בניסיון.

הניסיון להתנתק

לאברהם אבינו היה ניסיון גדול, "לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך" (בראשית יב, א), אלו שלושה קשיים, להתנתק מהארץ, להתנתק מהמולדת, ואף להתנתק מבית אביו. זהו מאמץ מיוחד להתנתק מכל הסביבה הטבעית, יתכן לבאר שהמדרש הסתפק אם המאמץ ביציאה מבית אביו גדול ממסירות הנפש המופלאה בעקידת בנו הנולד לו אחרי מאה שנות ציפייה. מכריע המדרש מכוח הפסוק ארץ המוריה", העקידה הייתה ניסיון גדול יותר. בעקידה זכינו למקום המקדש, ל"זכור לנו עקידה שעקד אברהם אבינו את יצחק בנו על גבי המזבח", העקידה נותנת לנו השפעה רוממות יראת שמים ומסירות נפש.

למעשה, זה נוגע עלינו. כל אחד רוצה לגדול לתלמיד חכם ולמדן אמיתי, השאלה אם הוא מוכן להתאמץ ולהשקיע, האם זה בוער לו. ידוע בשם רבי ישראל סלנטר, כל יהודי רוצה לדעת ש"ס, וכי יש אחד שלא ירצה!! אך הוא רוצה לדעת ש"ס בלילה אחד, וגם להספיק לישון באותו הלילה... צריך לדעת, חשוב להתאמץ!

מתיקות התורה

בתחילת זמן צריך לכלכל את הזמן. בבא מציעא היא מסכת גדולה ועמוקה, מרובת ענפים ולומד'ס. אפשר להתגדל בה, מי שלומד כראוי יצא למדן בודאי בעז"ה. היסוד הוא להשקיע, כל ההתחלות קשות (מכילתא דרבי ישמעאל יתרו; מסכתא דבחדש, ב), אך הם אלו שקובעות. "טוב אחרית דבר מראשיתו", אם נבין את חשיבות הראשית, את חשיבות הרצון להגיע לגדלות בתורה ויראת שמים, נדע ונשקיע כראוי.

יש קשיים לבחורים צעירים, ויש גם קשיים לבחורים מבוגרים. כל אחד וניסיונו הוא, הניסיון שהקב"ה מדד שהוא יכול לעמוד בו. צריך ללמוד ולהשקיע, לקבל עול תורה, להתפלל באהבה רבה, הלוואי שנזכה להתפלל כראוי. בברכות התורה שהם ברכות השבח מוסיפים בקשה, זהו ברכת המצוות היחידה שמוסיפים ומבקשים, "והערב נא", כי מתיקות התורה, הרגשת הצמאון, זהו דרך לימוד התורה הקדושה. אם חסר במתיקות התורה, צריך להתפלל על זה. מי שמחפש באמת, הקב"ה ישמע תפילתו! ה' יעזור לכולנו שנזכה לעלות מעלה מעלה בעז"ה, להגיע לדרגות אמיתיות בתורה ויראת שמים, ולכל טוב.